

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง	ผศ. ดร.กฤษฎา พรรณราย
ผู้ตรวจ	ผศ. ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน ผศ. ดร.ภาคพิชา แก่นเพชร สะอาด งามนิตย์
บรรณาธิการ	ศ. ดร.สมเกียรติ วันทะนะ

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง	ผศ. ดร.กฤษฎา พรรณราย
ผู้ตรวจ	ผศ. ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน ผศ. ดร.ภคพิชา แก่นเพชร สะอาด งามนิตย์
บรรณาธิการ	ศ. ดร.สมเกียรติ วันทะนะ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

กฤษฎา พรรณราย.
หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. -- กรุงเทพฯ :
แม็คเอดดูเคชั่น, 2566.
188 หน้า.
1. หน้าที่พลเมือง -- การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา).
2. วัฒนธรรม -- การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา). I. ชื่อเรื่อง.
172.107
ISBN 978-616-345-259-7

พิมพ์ครั้งที่ 1
จำนวน 5,000 เล่ม
สงวนลิขสิทธิ์ : มกราคม 2567
สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด
ของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

จัดทำโดย

สงวนลิขสิทธิ์จ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว
ในนาม บริษัท แม็คเอดดูเคชั่น จำกัด
9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว
แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 0-2512-0661, 0-2938-2022-7 แฟกซ์ 0-2938-2028
www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ : ซีแอนต์เอ็นบี

คำนำ

การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมนั้น สมาชิกของสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้การเป็นสมาชิกที่ดี
ของสังคมและซึมซับเอาบรรทัดฐานทางสังคมและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตน การเรียนรู้เกิดขึ้น
จากการขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถดำเนินชีวิตโดยการปฏิบัติตามบทบาทและ
ภาระหน้าที่ทางสังคมที่มีอยู่ ทำให้ทุกชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและ
อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การเรียนรู้ทางสังคมนั้นมิได้เป็นการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใดหรือเฉพาะ
พื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ในทุกกาลเทศะตลอดชีวิตของมนุษย์

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เล่มนี้ ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้สรุปสาระ
การเรียนรู้ ระบุตัวชี้วัดช่วงชั้น มีภาพและคำถาถามนำเข้าสู่บทเรียน แนวคิดสำคัญของแต่ละเรื่อง กิจกรรม
การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) กิจกรรมตามธรรมชาติวิชา กิจกรรมบูรณาการเนื้อหากับสมรรถนะ
สำคัญของผู้เรียน สรุปเนื้อหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อเป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
ของผู้เรียน การจัดทำหนังสือเรียนเล่มนี้ นอกจากจะสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางของหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ได้มีการนำเสนอกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
เพื่อเป็นการฝึกทักษะและเสริมความเข้าใจในบทเรียนให้แก่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
จึงจัดได้ว่าเป็นสื่อประกอบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพได้เหมาะสมตามระดับชั้นของผู้เรียน

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เล่มนี้คงเป็นประโยชน์ต่อครู อาจารย์ นักเรียน
และผู้สนใจใฝ่เรียนรู้ ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
ต่อไป

ผศ. ดร.กฤษฎา พรรณราย
ผู้เรียบเรียง

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้พัฒนาและปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในมิติด้านทรัพยากรมนุษย์ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอเนื้อหาตาม**กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** เน้นการบูรณาการสาระการเรียนรู้กับทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้จะมีคำถามนำเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เน้นย้ำด้วยแนวคิดสำคัญของหัวข้อหลักให้ทราบถึงสิ่งที่เป็นความรู้และความคิดที่เป็นแก่นสำคัญ ฝึกฝนทักษะและความเชี่ยวชาญด้วยกิจกรรมตามธรรมชาติวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่คงทน มีการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเป็นระยะ ๆ โดยสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องที่ได้อ่านผ่านมา ในท้ายหน่วยการเรียนรู้จะมีสรุปสำหรับทบทวนองค์ความรู้ทั้งหมด และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ในส่วนของเนื้อหาเพิ่มเติมที่ผ่านการคัดกรองมาแล้วว่าเหมาะสมกับการเรียนรู้ จะมีสัญลักษณ์ ซึ่งสามารถใช้สแกน QR Code ได้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น

คำถามนำเข้าสู่บทเรียน

คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนรู้เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ

แนวคิดสำคัญ

เนื้อหาสำคัญในแต่ละเรื่องหรือหัวข้อเพื่อให้ผู้เรียนจดจำหรือเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

MAC iLink (Digital Contents)

เนื้อหาเสริมจากบทเรียนในรูปแบบของ Digital Contents ผ่านการสแกน QR Code โดยใช้สมาร์ทโฟน หรือผ่านเว็บไซต์ MACeducation.com เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

กิจกรรมที่มีความหลากหลายซึ่งออกแบบมาเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาในแต่ละเรื่องของผู้เรียน

กิจกรรมตามธรรมชาติวิชา

กิจกรรมชวนคิด ชวนทำ ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ

กิจกรรมบูรณาการ

กิจกรรมหรือโครงการที่บูรณาการการเรียนรู้ที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกันโดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวเองจนเกิดชิ้นงานหรือนวัตกรรม

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

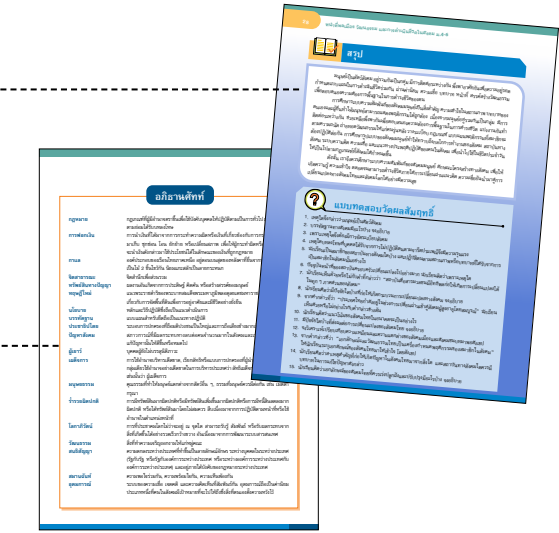
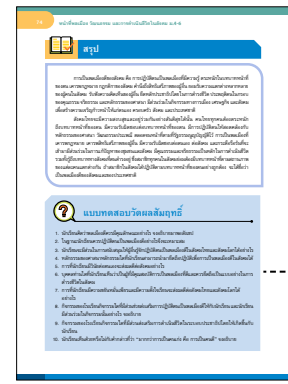
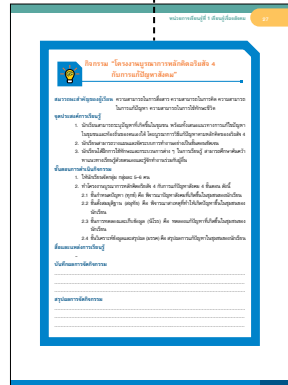
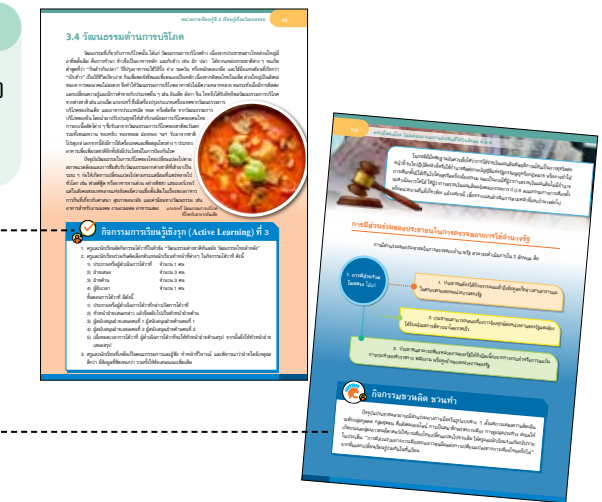
คำถามที่เน้นทักษะกระบวนการคิดเพื่อตรวจสอบความรู้รอบยอดของผู้เรียนให้ไปตามแนวคิดสำคัญ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สรุป

การสรุปองค์ความรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เพื่อทบทวนองค์ความรู้ทั้งหมด

อภิธานศัพท์

คำสำคัญ คำยาก หรือคำค้นที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ โดยจะมีกรอบอธิบายความหมายหรือให้คำจำกัดความ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรียนรู้เรื่องสังคม (ตรงตามมาตรฐาน ส 2.1 ม.4-6/2)	1	2. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคม	65
1. โครงสร้างทางสังคม	3	2.1 การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย	66
1.1 การจัดระเบียบทางสังคม	4	2.2 การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก	67
1.2 สถาบันทางสังคม	7	3. การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคม	68
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	13	3.1 การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย	69
3. สังคมไทย	15	3.2 การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก	71
3.1 ลักษณะทั่วไปของสังคมไทย	15	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	74
3.2 เอกลักษณ์ของสังคมไทย	17		
3.3 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย	21		
3.4 ปัญหาสังคมไทย	23		
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	28		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม (ตรงตามมาตรฐาน ส 2.1 ม.4-6/5)	29	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเมืองการปกครองไทย (ตรงตามมาตรฐาน ส 2.2 ม.4-6/1, 2, 3)	75
1. วัฒนธรรม	31	1. ระบบการเมืองการปกครอง	77
1.1 ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม	32	1.1 ความรู้เกี่ยวกับรัฐ	77
1.2 ประเภทและความสำคัญของวัฒนธรรม	33	1.2 การปกครองระบอบประชาธิปไตย	80
1.3 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	35	1.3 อิทธิพลของระบอบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต	85
2. วัฒนธรรมไทย	37	2. การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	86
2.1 ลักษณะและความสำคัญของวัฒนธรรมไทย	37	2.1 รูปแบบของรัฐ	86
2.2 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทย	38	2.2 ประมุขของรัฐ	87
2.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	40	2.3 การใช้อำนาจอธิปไตย	87
3. ความแตกต่างของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมสากล	44	2.4 ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์	88
3.1 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย	45	3. ปัญหาการเมืองของประเทศไทยและแนวทางแก้ไข	93
3.2 วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย	46	3.1 ปัญหาการเมืองของไทย	93
3.3 วัฒนธรรมด้านยารักษาโรค	47	3.2 แนวทางการแก้ไขและพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย	95
3.4 วัฒนธรรมด้านการบริโภค	49	4. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	96
4. การเลือกรับวัฒนธรรม	50	4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน	97
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	54	4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่นๆ	101
		แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	106
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเป็นพลเมืองดีของสังคม (ตรงตามมาตรฐาน ส 2.1 ม.4-6/3)	55	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ (ตรงตามมาตรฐาน ส 2.2 ม.4-6/4)	107
1. พลเมืองดีของสังคม	57	1. การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐตามรัฐธรรมนูญ	109
1.1 ลักษณะของพลเมืองดี	57	2. องค์การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐตามรัฐธรรมนูญ	113
1.2 คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี	59	2.1 ผู้ตรวจการแผ่นดิน	113
		2.2 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	114
		2.3 คณะกรรมการการเลือกตั้ง	115
		2.4 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน	117
		แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	122

หน่วยการเรียนรู้ที่

1

เรียนรู้เรื่องสังคม

สาระการเรียนรู้

- 1 โครงสร้างทางสังคม
- 2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3 สังคมไทย

ตัวชี้วัดช่วงชั้น

วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ส 2.1 ม.4-6/2)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 กฎหมายที่ควรรู้

(ตรงตามมาตรฐาน ส 2.1 ม.4-6/1)

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย

- 1.1 ความหมายของกฎหมาย
- 1.2 ความสำคัญของกฎหมาย
- 1.3 ลักษณะของกฎหมาย
- 1.4 ที่มาของกฎหมาย
- 1.5 ระบบกฎหมาย
- 1.6 ประเภทของกฎหมาย

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

- 2.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ
 - 2.2 กฎหมายแพ่ง
 - 2.3 กฎหมายอาญา
 - 2.4 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
 - 2.5 กฎหมายการรับราชการทหาร
 - 2.6 กฎหมายภาษีอากร
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 สิทธิมนุษยชน

(ตรงตามมาตรฐาน ส 2.1 ม.4-6/4)

1. สิทธิมนุษยชน

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
- 1.2 ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน
- 1.3 หลักสิทธิมนุษยชน
- 1.4 กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- 1.5 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

2. องค์การที่ดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชน

- 2.1 องค์การที่ดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
- 2.2 องค์การที่ดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

3. ปัญหาและการแก้ไขสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

- แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิทธิมนุษยชน
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

บรรณานุกรม

อภิธานศัพท์

123

125

126

126

127

128

129

130

133

133

137

144

149

152

152

156

157

159

159

160

161

162

166

168

169

170

171

171

175

176

179

?

เพื่อน ๆ คิดว่าโครงสร้างทางสังคม
และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
มีความสำคัญอย่างไร

1. โครงสร้างทางสังคม

แนวคิดสำคัญ

โครงสร้างทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การกำหนดระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน การสร้างค่านิยม ความเชื่อ และข้อตกลงมาชิกในสังคมผ่านกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน กฎหมาย และศีลธรรมจรรยา รวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติต่อกันเพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิตร่วมกัน

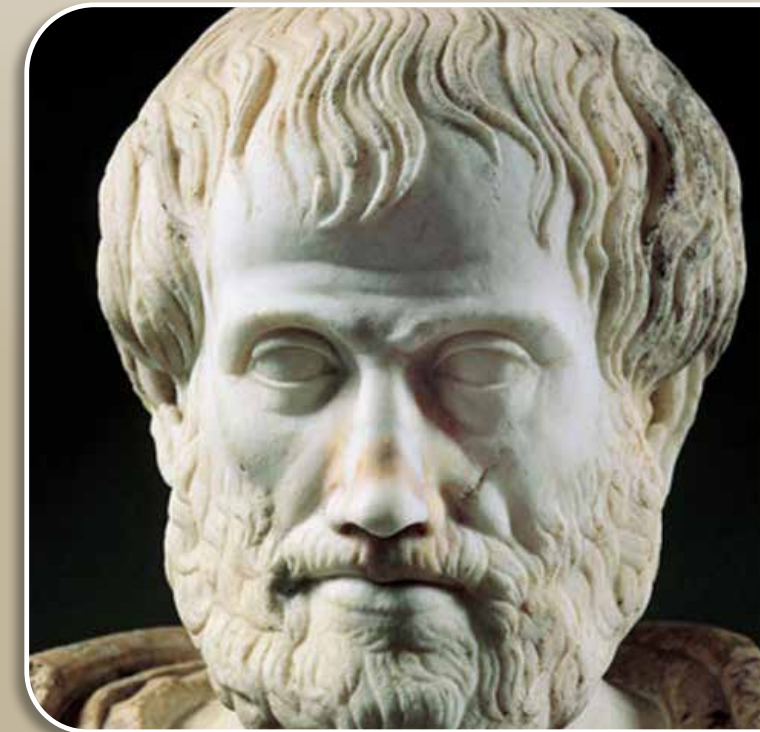
มนุษย์มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ แต่ด้วยมนุษย์มีคุณลักษณะพิเศษด้านสมองและจิตใจ ที่รู้จักการใช้เหตุผล ทำให้มนุษย์มีการใช้ความคิดเพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านสติปัญญา และด้านจิตใจ จนทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

จากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่ามนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมมานานแล้ว โดยเริ่มตั้งถิ่นอาศัยในถ้ำ แล้วต่อมาจึงพัฒนามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนในบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ เรียนรู้การแบ่งงานกันทำ ร่วมกันทำงานสาธารณะ และมีการแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างกัน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้กล่าวว่า “สังคม” หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน

จากความหมายดังกล่าว สามารถจำแนกเป็นลักษณะสำคัญของสังคม ได้ดังนี้

1. มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ทั้งที่เป็นไปโดยความขัดแย้งกันหรือเห็นพ้องต้องกัน
2. มีกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แบบแผน ที่ทุกคนต้องปฏิบัติเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อย
3. มีการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน
4. มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในแต่ละสังคมจะต้องมีโครงสร้างที่ค้ำจุนความเป็นสังคมเอาไว้ ซึ่งโครงสร้างทางสังคมโดยทั่วไปจะประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบใหญ่ 2 องค์ประกอบ คือ การจัดระเบียบทางสังคมและสถาบันทางสังคม

อริสโตเติล นักปรัชญาชาวกรีกผู้กล่าวว่า
“มนุษย์เป็นสัตว์สังคม”

1.1 การจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่มีการจำแนกสังคมออกเป็นส่วน ๆ โดยแต่ละส่วนมีหน้าที่แตกต่างกัน ขณะเดียวกันแต่ละส่วนก็มีความสัมพันธ์และทำหน้าที่ประสานกัน กล่าวให้ง่ายกว่านั้น การจัดระเบียบทางสังคม อาจหมายถึง วิธีการที่คนในสังคมได้กำหนดระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกันขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมถือปฏิบัติต่อกันตามสถานภาพและบทบาทของตน

ระเบียบทางสังคมจึงต้องเป็นสิ่งที่รู้และเข้าใจกันโดยทั่วไปในหมู่สมาชิกของสังคมเดียวกัน เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติของสมาชิกที่ค่อนข้างคงที่อันเป็นผลมาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมของสมาชิกสืบต่อกันมาอย่างช้านาน ในแต่ละสังคมจะมีระเบียบทางสังคมแตกต่างกันออกไป อันเป็นผลมาจากสภาพของสังคมนั้น ๆ ได้แก่ สภาพความคิด ความเชื่อ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และการประกอบอาชีพตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของแต่ละสังคมที่มีความแตกต่างกัน

การจัดระเบียบทางสังคม ประกอบด้วย กลุ่มคนและกระบวนการจัดระเบียบทางสังคม

1. กลุ่มคน คือ การรวมกันของคนจำนวนหนึ่งที่มีความคิด มีทัศนคติ มีการทำงาน หรือแม้แต่การมีถิ่นฐานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน มารวมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อกระชับความสัมพันธ์ สร้างความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน หรือเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ตั้งขึ้น กลุ่มนี้อาจเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นชั่วคราวเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อมาเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์แล้วก็สลายความเป็นกลุ่มไปก็ได้ หรือเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างถาวร มีการร่วมกันทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน กลุ่มเหล่านี้ได้แก่ ชมรม สมาคม องค์กร หรือหน่วยงาน

2. กระบวนการจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง กระบวนการทางสังคมที่กำหนดแบบแผนความประพฤติของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งประกอบด้วย บรรทัดฐานทางสังคม สถานภาพ บทบาท และการขัดเกลาทางสังคม

2.1 บรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือมาตรฐาน ในการปฏิบัติของคนในสังคมที่สังคมยอมรับและคาดหวังว่าสมาชิกของสังคมควรปฏิบัติ การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมย่อมได้รับการตอบโต้จากสมาชิกในสังคมตามมา บรรทัดฐานทางสังคมแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) **วิถีประชาหรือวิถีชาวบ้าน** เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเคยชิน หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือละเมิดจะถูกติฉินนินทาจากสังคมว่าประพฤติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมหรือไม่มีการยาห์ ซึ่งไม่มีบทลงโทษตามกฎหมายแต่อย่างใด ดังนั้นวิถีประชาจึงเป็นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะเท่านั้น เช่น ในสังคมไทย เมื่อผู้น้อยพบผู้ใหญ่ตามวิถีประชาแล้วผู้น้อยจะต้องยกมือไหว้ผู้ใหญ่ก่อน ซึ่งหากผู้น้อยไม่ยกมือไหว้ผู้ใหญ่ก่อน สังคมไทยก็จะกล่าวหาว่าผู้น้อยคนนั้นเป็นผู้ไม่มีการยาห์

การใส่ชุดดำไปงานศพถือเป็นวิถีประชาหรือวิถีชาวบ้าน

การออกตัวยุติต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ถือเป็นมารยาทอย่างรุนแรงในสังคมไทย

2) **จารีต** เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม และศาสนาที่คนในสังคมถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือละเมิดจารีต จะถูกสังคมบังคับให้ปฏิบัติตาม หรือถูกขัดขวางอย่างรุนแรง จารีตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลต้องตระหนักต่อการกระทำของตนว่าต้องไม่กระทำการที่ขัดต่อจารีตของสังคมเป็นเด็ดขาด เพราะการละเมิดจารีตถือเป็นเรื่องผิดศีลธรรมของสังคม เช่น ห้ามสามีภรรยานอกใจกัน ห้ามลูกเผลอคุณพ่อแม่

3) **กฎหมาย** เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นข้อบังคับให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตาม โดยกฎหมายต้องมีการเขียนขึ้นอย่างรัดกุม และมีการกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจน หากมีสมาชิกของสังคมผู้ใดกระทำความผิดขึ้นมา กฎหมายถือเป็นเครื่องมือที่จำเป็นมากต่อการจัดระเบียบทางสังคมสำหรับสังคมขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อน

2.2 สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในระบบสังคม หรือในลำดับชั้นทางสังคม สถานภาพเป็นตัวกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคล และความสัมพันธ์ของบุคคลต่อบุคคลอื่น ๆ ในสังคมด้วย เช่น มีสถานภาพเป็นบิดามารดา เป็นบุตร เป็นครู เป็นนักเรียน เป็นทหาร เป็นตำรวจ

เป็นผู้พิพากษา เป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพในแต่ละสถานะดังกล่าวจะมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป เช่น ครูจะทำการรักษาโรคแทนหมอไม่ได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสั่งการผู้บังคับบัญชาไม่ได้ ดังนั้นสถานภาพจึงเป็นสิ่งเฉพาะของบุคคล และบุคคลหนึ่งอาจมีหลายสถานภาพก็ได้ โดยทั่วไปสถานภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) **สถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด** เช่น เพศ ถิ่นกำเนิด เครือญาติ เชื้อชาติ สถานภาพประเภทนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย

2) **สถานภาพที่ได้มาภายหลัง** สถานภาพประเภทนี้เป็นผลมาจากการใช้ความสามารถของบุคคลเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยไม่นำสถานภาพจากการกำเนิดมาเกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานภาพทางการศึกษา เช่น จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพทางอาชีพ เช่น ชาวสวน ข้าราชการ สถานภาพทางการเมือง

2.3 บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำตามสถานภาพของบุคคลนั้น

คำว่าสถานภาพกับบทบาทจึงมีความสัมพันธ์กัน สถานภาพ คือ ตำแหน่ง ส่วนคำว่า บทบาท คือ การกระทำตามตำแหน่งหน้าที่ของสถานภาพที่ได้รับมาจากสังคม เช่น บุคคลมีสถานภาพเป็นครู บทบาทของครูคือการอบรมสั่งสอนนักเรียน ให้มีความรู้ สถานภาพเป็นนักเรียน บทบาทคือการเรียนแสวงหาความรู้ ในทางปฏิบัติแล้วบุคคลแต่ละคนอาจแสดงบทบาทตามสถานภาพของตนได้ดีแตกต่างกันออกไป

การแสดงบทบาทตามสถานภาพ โดยปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมยอมรับก็จะช่วยควบคุมให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่หากผู้คนไม่ดำเนินตามบทบาทตามสถานภาพของตนก็จะทำให้สังคมไม่มีความเป็นระเบียบ เกิดความวุ่นวาย และเกิดปัญหาสังคมขึ้นมาได้ เช่น ตำรวจไม่ทำหน้าที่จับผู้ร้าย ประชาชนไม่ประกอบอาชีพที่สุจริต นักเรียนไม่สนใจเรียนหนังสือ พ่อแม่ไม่ทำหน้าที่ดูแลอบรมเลี้ยงดูลูก

การแสดงบทบาทตามสถานภาพจะทำให้สังคมสงบสุข

2.4 การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม

โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตน และเรียนรู้ในการปฏิบัติตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ วิธีการขัดเกลาทางสังคมมี 2 แนวทาง ดังนี้

แนวทาง

1) การขัดเกลาทางสังคมอย่างเป็นทางการ เป็นการใช้กลไกตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งการขัดเกลาทางสังคมอย่างเป็นทางการนี้มีความจำเป็นกับยุคสมัยปัจจุบันที่มีประชากรมาอยู่อาศัยร่วมกันเป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นต้องใช้แนวทางการขัดเกลาอย่างเป็นทางการมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม

2) การขัดเกลาทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการอาศัยวิถีประชา จารีต ศีลธรรมและธรรมเนียมประเพณีมาเป็นหลักการในการขัดเกลาบุคคลในสังคม การขัดเกลาทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการมักเป็นแนวทางหลักในการอยู่ร่วมกันของคนจำนวนน้อย อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีวัฒนธรรมและรากเหง้าความเป็นมาาร่วมกัน

นอกจากการจัดระเบียบทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การจัดระเบียบทางสังคม ยังหมายถึง การสร้างสิ่งอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการทำงานของบรรทัดฐานทางสังคมด้วย เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคมอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่ทำให้คนในสังคมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ สิ่งอื่น ๆ เหล่านั้น คือ

ค่านิยมทางสังคม คือ ความคิดของคนส่วนใหญ่ในกลุ่มหรือสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมหรือถูกทำนองคลองธรรม สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดน่านิยมชมชอบ สิ่งใดน่ารังเกียจ ค่านิยมทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับให้เป็นมาตรฐานที่สังคมปรารถนาให้มีขึ้น

อุดมการณ์ คือ ระบบของความเชื่อ เจตคติ และความคิดเห็นที่สัมพันธ์กัน อุดมการณ์ถือเป็นค่านิยมประเภทหนึ่งที่คนในสังคมมีเป้าหมายที่จะไปให้ถึงซึ่งสิ่งที่ตนเองตั้งความหวังไว้

ความเชื่อทางสังคม คือ ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของกลุ่มคน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตโลกนี้ และชีวิตในโลกหน้า ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

ระบบสัญลักษณ์ คือ การให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของหรือไม่ใช่สิ่งของ เช่น การแต่งชุดดำไปร่วมงานศพ การยกนิ้วโป้งให้แสดงว่ายอดเยี่ยม

ทั้งนี้ ค่านิยมทางสังคม อุดมการณ์ ความเชื่อทางสังคม และระบบสัญลักษณ์จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลซึ่งจะช่วยสนับสนุนบรรทัดฐานให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น

การจัดระเบียบทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมมนุษย์ เพราะในสังคมประกอบด้วยมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านจิตใจ ความคิด และความต้องการ ซึ่งบางเรื่องเป็นเรื่องเหนือเหตุผล ชอบทำอะไรตามใจชอบ ซึ่งอาจจะไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น อันจะทำให้เกิดความขัดแย้ง การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นสังคมจึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น เพื่อให้มนุษย์แต่ละคนมีการกระทำระหว่างกันในทางสังคมอย่างเหมาะสม ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเกิดความเจริญก้าวหน้าแก่สังคม

1.2 สถาบันทางสังคม

สถาบัน หมายถึง สิ่งที่คนในสังคมจัดตั้งให้มีขึ้น เพราะเห็นว่ามีประโยชน์และความจำเป็นแก่ชีวิตของตน สถาบันจึงมีผลเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่มีในสังคม มีการปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมา และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสังคม

สถาบันทางสังคมจึงไม่ใช่เฉพาะกลุ่มคนหรือองค์การที่จัดตั้งขึ้นเท่านั้น แต่สถาบันยังหมายรวมถึงวิธีดำเนินการที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นระเบียบแบบแผนด้วย ทุกสถาบันจึงต้องมีกฎเกณฑ์ มีธรรมเนียมปฏิบัติ มีจารีตประเพณี และมีความสัมพันธ์ต่อกันตามแบบแผนที่กำหนดไว้สืบต่อกันมา

กำเนิดของสถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคมกำเนิดขึ้นด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ

1. **เกิดจากความจำเป็น** ซึ่งเป็นการต้องการของกลุ่มบุคคล กล่าวคือ เมื่อกลุ่มบุคคลประสบปัญหา มักจะหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้ประสบการณ์ที่บุคคลเคยพบเห็นมา ตลอดจนการทดลองแก้ไขปัญหาลองผิดลองถูก จนสามารถค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่ยอมรับว่ามีความเหมาะสม แล้วมีการกระทำซ้ำ ๆ เป็นแบบแผนของการกระทำ ที่สุดแล้วการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นก็จะกลายเป็นสถาบันทางสังคมได้

2. **เกิดจากการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคมว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ** กล่าวคือ การที่สมาชิกของสังคมมีความเชื่อร่วมกัน ยอมรับความคิดเห็น วิธีการ หรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เมื่อกลุ่มบุคคลในสังคมยอมรับในคุณค่าร่วมกันแล้ว จะมีการปฏิบัติในทางสังคมร่วมกัน เมื่อมีการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน จะทำให้พฤติกรรมนั้นกลายเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นสถาบันทางสังคมขึ้นมาได้

ลักษณะของสถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคมมีลักษณะโดยทั่วไป ดังนี้

1. เป็นนามธรรม แต่สังคมยอมรับร่วมกันให้เป็นบรรทัดฐานที่ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม
2. เป็นหลักเกณฑ์ของมนุษย์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้ปฏิบัติตามสถาบันนั้นเสมอ
3. เป็นเกณฑ์กลางที่ประชาชนจำนวนมากของสังคมยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สมควรยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติ
4. มีอำนาจบังคับให้คนปฏิบัติตามแบบแผนของสถาบัน เช่น สถาบันทางการเมืองการปกครองมีอำนาจบังคับให้คนในสังคมต้องปฏิบัติตามกฎหมาย
5. มีเสถียรภาพยืนยาวไม่มีสิ้นสุด เพราะสถาบันเป็นแนวทางปฏิบัติที่ค่อย ๆ เจริญและปลูกฝังลงในจิตใจของมนุษย์ทีละน้อย ๆ ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ได้รับการยอมรับอย่างมั่นคงจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็เป็นการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ
6. มีการปฏิบัติกันในวงกว้างเป็นการทั่วไป ไม่ใช่ปฏิบัติกันเฉพาะในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง ที่ทุกสังคมจะต้องมีสถาบันดังกล่าว
7. มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันสังคมต่าง ๆ และมีผลต่อบุคคลทุกคนหรือหมู่คณะที่รวมกันอยู่โดยส่วนรวมด้วยเสมอ

องค์ประกอบของสถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. องค์การทางสังคม ในสถาบันทางสังคมจะประกอบด้วยกลุ่มบุคคลต่างๆ มากกว่า 1 คนขึ้นไป มีความเป็นองค์การ โดยองค์การนี้ประกอบด้วยบุคคลที่มีฐานะเป็นตัวแสดงในสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง กลุ่มญาติ สถาบันการศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู อาจารย์ นักเรียน ภารโรง

2. สถานภาพและบทบาทหน้าที่ ในสถาบันทางสังคมจะประกอบด้วยผู้คนที่มีความรับผิดชอบที่เรียกว่า สถานภาพ เช่น สถาบันครอบครัว มีพ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง สามเณร ภรรยา ซึ่งแต่ละสถานภาพมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำ เช่น พ่อและแม่มีบทบาทหน้าที่หาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว อบรมสั่งสอนลูก สถาบันการศึกษา มีตำแหน่งต่างๆ เช่น ครู นักเรียน แม่บ้าน โดยครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนนักเรียน

3. หน้าที่ของสถาบันทางสังคม ในสถาบันทางสังคมแต่ละสถาบันต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของสังคมในด้านต่าง ๆ และเพื่อให้สังคมนั้นคงสภาพได้ เช่น สถาบันการศึกษามีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้สมาชิกสามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ สถาบันทางเศรษฐกิจทำหน้าที่ในการผลิต การจำหน่ายแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่สมาชิกในสังคม

4. แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิก ในสถาบันทางสังคมจะมีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมขึ้นเพื่อให้การอยู่ร่วมกันสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันได้ เช่น การใช้บรรทัดฐานทางสังคมเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย วิถีประชา จารีต กฎระเบียบ และกฎหมาย เช่น สถาบันทางศาสนาจะกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา สถาบันการศึกษาจะกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล

สถาบันทางสังคมพื้นฐาน

ในสังคมโดยทั่วไปมีสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่สำคัญ 7 สถาบัน คือ

1. สถาบันครอบครัว คือ แบบแผนพฤติกรรมของคนที่เกี่ยวข้องกันในครอบครัวรวมถึงเครือญาติ ที่ต้องมีการปฏิบัติตามแบบแผนพฤติกรรมที่สังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น เช่น การหมั้น การแต่งงาน การเลี้ยงลูก การอบรมขัดเกลา ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อคนที่อยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัวมีความสำคัญที่สุดของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ด้วยเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูให้ลูกมีชีวิตรอดและอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคมซึ่งจะต้องไปเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ต่อไป องค์ประกอบของสถาบันครอบครัวมีดังนี้

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่แทนสถาบันอื่น ๆ ได้

1.1 สมาชิกของสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวมีลักษณะความเป็นองค์การที่ประกอบขึ้นด้วยสมาชิกที่มีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ที่มีความแตกต่างกันไป เช่น พ่อ แม่ ลูก ญาติ ลูกพี่ ลูกน้อง เขย สะใภ้ พ่อตา แม่ยาย ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด

1.2 หน้าที่ของสถาบันครอบครัว มีดังนี้

- 1) สร้างสมาชิกใหม่แทนที่สมาชิกเก่าที่ตายไป ทำให้เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ไม่สูญพันธุ์
- 2) เลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตสมบูรณ์เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมและสามารถเลี้ยงตัวเองเพื่ออยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 3) ให้การอบรมสั่งสอน ปูทางระเบียบสังคมแก่สมาชิกใหม่
- 4) กำหนดสถานภาพเบื้องต้นของมนุษย์ เช่น เป็นลูกขาวนา ลูกพ่อค้า ลูกนักการเมือง สถานภาพดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสถานภาพดังกล่าวมีส่วนช่วยสร้างความเจริญหรือความล้าหลังแก่สังคมด้วย
- 5) ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิก
- 6) ควบคุมความสัมพันธ์ในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์และขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สถาบันศาสนา เป็นแบบแผนของความคิดและการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจและความเชื่อของสังคมมนุษย์ เป็นสถาบันที่ครอบคลุมในเรื่องแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนของคนในสังคม ศาสนาแต่ละศาสนาต่างก็มีพิธีกรรมและความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งที่เคารพของสมาชิกในสังคมแตกต่างกันไป สถาบันศาสนาถือว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากที่สุด องค์ประกอบของสถาบันศาสนา มีดังนี้

2.1 สมาชิกของสถาบันศาสนา สถาบันศาสนามีลักษณะความเป็นองค์การที่ประกอบขึ้นด้วยศาสนาดูแลหรือองค์การที่ดำเนินการเผยแผ่ศาสนา และศาสนิกชนที่ต้องมีการปฏิบัติตามแบบแผนพฤติกรรมที่ศาสนาหรือผู้นำศาสนาสั่งสอน องค์การทางศาสนาจึงประกอบด้วยสมาชิกที่มีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ที่แตกต่างกันตามบทบัญญัติของศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ มีพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา

2.2 หน้าที่ของสถาบันศาสนา ได้แก่

- 1) ช่วยทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม โดยศาสนาเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงให้สมาชิกมีความรู้สึกถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 2) ช่วยในการควบคุมทางสังคม โดยเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เมื่อคนในสังคมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามคำสอนของศาสนา สังคมก็จะมี ความสงบสุข
- 3) ช่วยอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม โดยคนในสังคมได้มีการเรียนรู้ระเบียบ ประเพณี กฎเกณฑ์ สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน และช่วยให้บุคคลรู้จักปรับตัวและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในสังคม
- 4) สนองความต้องการของบุคคลและสังคม ในด้านความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ไม่มีความแน่นอน เช่น เราจะอายุยืนหรือไม่ เราจะมีอนาคตที่สดใสหรือไม่ เรื่องเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ใครเป็นผู้สร้างโลก หรือเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของบุคคลที่เกิดความทุกข์ หรือสนองความต้องการทางจิตใจ เช่น ความสบายใจจากการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา การทำทานเพื่อหวังผลในโลกหน้า

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากที่สุด

การพัฒนาการศึกษาคือการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีศักยภาพ
ที่จะมีประโยชน์ต่อประเทศชาติ

3. สถาบันการศึกษา เป็นแบบแผนในการคิดและกระทำโดยตรงในการให้การศึกษา การอบรมขัดเกลา และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกของสังคม รวมทั้งทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย องค์ประกอบของสถาบันการศึกษา มีดังนี้

3.1 สมาชิกของสถาบันการศึกษา สถาบันศึกษามีลักษณะความเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยผู้สอนและผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สมาคมทางการศึกษา ในองค์การทางการศึกษาประกอบด้วยสมาชิกที่มีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา นักการภารโรง

3.2 หน้าที่ของสถาบันการศึกษา ได้แก่

- 1) ช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพทางสังคมให้กับสมาชิกในสังคมที่เข้ารับการศึกษา
- 2) ช่วยทำให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบด้วยการปลูกฝังให้คนยอมรับบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดขึ้น ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม
- 3) ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม รวมทั้งช่วยในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดี
- 4) ทำหน้าที่จัดเตรียมกำลังแรงงานให้กับสังคมให้ได้ปริมาณและคุณภาพตามที่สังคมต้องการ
- 5) มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เช่น การช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้

4. สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นแบบแผนของความคิดและการกระทำในการใช้อำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ เช่น การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การกำหนดรูปแบบการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต โดยควบคุมทั้งเป้าหมาย และการดำเนินการเพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมาย องค์ประกอบของสถาบันการเมืองการปกครอง มีดังนี้

4.1 สมาชิกของสถาบันการเมืองการปกครอง ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง องค์การอิสระ และหน่วยงานราชการ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่ละองค์กรประกอบด้วยสมาชิกที่มีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ตุลาการผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ สมาชิกสภาเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 หน้าที่ของสถาบันการเมืองการปกครอง ได้แก่

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมความมั่นคงและสวัสดิการทางสังคม โดยวิธีบัญญัติกฎหมายขึ้น และบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมสมาชิกในสังคมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย
- 2) ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมให้รอดพ้นจากการถูกละเมิด
- 3) กำหนดเป้าหมายของสังคม และมีอำนาจดำเนินการเพื่อให้สังคมไปถึงยังเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้
- 4) ระวังข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลในสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีบทบาทหน้าที่หลักในการบริหารจัดการให้ระบบเศรษฐกิจและการเงินของประเทศดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ธนาคารแห่งประเทศไทย
Bank of Thailand

6. สถาบันนันทนาการ เป็นสถาบันทางสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสุขหรือสมาชิกในสังคมเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการแล้วก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางร่างกาย และพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ซึ่งโดยปกติรัฐมีหน้าที่จัดแหล่งนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะในเมือง สวนหย่อม ศูนย์เยาวชน สนามกีฬา ห้องสมุดสำหรับประชาชน

6.1 สมาชิกของสถาบันนันทนาการ เช่น

กลุ่มคนในโรงพยาบาลนรีเวช สวนสาธารณะ โรงละคร สนามกีฬา กลุ่มนักเรียน นักแสดง

6.2 หน้าที่ของสถาบันนันทนาการ ได้แก่

- 1) ช่วยให้สมาชิกของสังคมมีร่างกายแข็งแรง
- 2) ช่วยให้สมาชิกของสังคมมีสุขภาพจิตดี
- 3) ช่วยให้สมาชิกของสังคมมีความสามัคคี
- 4) ปลูกฝังความมีระเบียบวินัยให้แก่สมาชิกของสังคม
- 5) ช่วยให้สมาชิกของสังคมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

5. สถาบันเศรษฐกิจ เป็นแบบแผนของความคิดและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสามประการ คือ การผลิตสินค้า การแจกจ่ายสินค้า และการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม แบบแผนความคิดดังกล่าวมีลักษณะบังคับให้บุคคลที่อยู่ในสถาบันทางเศรษฐกิจต้องปฏิบัติตาม ทั้งลูกจ้าง นายจ้าง เจ้าของโรงงาน ผู้ผลิตสินค้า ผู้ถือหุ้น และผู้บริโภค องค์ประกอบของสถาบันเศรษฐกิจ มีดังนี้

5.1 สมาชิกของสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่ บริษัท ร้านค้า โรงงาน สหภาพแรงงาน ผู้บริโภค และองค์กรต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ในองค์การทางเศรษฐกิจประกอบด้วยสมาชิกที่มีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่แตกต่างกัน เช่น กรรมการ ลูกจ้าง ผู้ใช้แรงงาน พ่อค้า ผู้บริการผู้บริโภค ช่างนา ช่างสวน ชาวไร่ นายธนาคาร

5.2 หน้าที่ของสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่

- 1) สนองความต้องการทางเศรษฐกิจ โดยการผลิต การแบ่งปันวัตถุดิบ ผลผลิต หรือบริการที่สมาชิกในสังคมต้องการบริโภค
- 2) ให้ความสะดวกแก่สมาชิกของสังคมด้านระบบการเงิน การคลัง การธนาคาร การใช้เงินตรา การแบ่งงาน การตลาด ระบบผลกำไร ค่าจ้าง ดอกเบี้ย
- 3) ช่วยเหลือให้สมาชิกในสังคมเกิดการบริโภคได้อย่างพอเพียงและทั่วถึงมากที่สุด

สวนสาธารณะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนตามชุมชนและเมืองต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีรัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลรักษา

7. สถาบันสื่อสารมวลชน เป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่สื่อสารข้อมูล ข่าวสาร รายงานเหตุการณ์ ฝ่าฝืนตามความเป็นไปของสังคมโดยรวม ในสังคมปัจจุบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการยอมรับ ให้เกียรติและมีอิทธิพลอย่างมาก เพราะสื่อมวลชนคอยทำหน้าที่เฝ้าระวังและตรวจสอบความไม่โปร่งใสต่าง ๆ พร้อมทั้งรายงานให้สังคมได้รับรู้ และสถาบันสื่อสารมวลชนยังมีหน้าที่กลั่นกรอง คัดเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อประชาชนผู้บริโภคข่าวสารรวมถึงความมั่นคงของประเทศ หนึ่งในปัจจุบันและอนาคต สื่อออนไลน์ มีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

7.1 สมาชิกของสถาบันสื่อสารมวลชน เช่น กลุ่มคนในสถานีวิทยุ โทรทัศน์ สำนักพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง นักหนังสือพิมพ์ นักข่าว นักเขียน

7.2 หน้าที่ของสถาบันสื่อสารมวลชน ได้แก่

- 1) สอดส่องดูแลเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม
- 2) สร้างความสัมพันธ์อันดีกับส่วนต่าง ๆ ในสังคม
- 3) ถ่ายทอดวัฒนธรรม ให้ความรู้ และการศึกษา
- 4) ให้ความบันเทิง และความสนุกสนาน

สถาบันสื่อสารมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมากที่สุด

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ 1

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ JIGSAW เรื่อง “บทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ของบุคคลในสถาบันทางสังคม” โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 7 คน คละกันเป็นกลุ่มพื้นฐาน (Home groups) คละตามความสามารถเก่ง – ปานกลาง – อ่อน
2. สมาชิกแต่ละคนเลือกหมายเลขประจำตัว (1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7) ให้นักเรียนที่มีหมายเลขเดียวกันมาอยู่รวมกันเพื่อศึกษาข้อมูลบทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ของบุคคลในสถาบันทางสังคมด้วยกันจากแหล่งเรียนรู้และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ตามหัวข้อ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ข้าราชการ – ประชาชน กลุ่มที่ 2 ผู้ผลิต – ผู้บริโภค กลุ่มที่ 3 แพทย์ – คนไข้ กลุ่มที่ 4 นักการเมือง – ประชาชน กลุ่มที่ 5 พระสงฆ์ – ชาวบ้าน กลุ่มที่ 6 ครู – นักเรียน และกลุ่มที่ 7 บิดามารดา – บุตร
3. สมาชิกแต่ละคนมาอยู่รวมกันตามหมายเลขประจำตัว (1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7) ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert groups) เพื่อทำการศึกษาในส่วนที่ตนเองได้รับมอบหมาย รับผิดชอบอ่าน ศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ข้อมูลเรื่องที่ตนได้รับมอบหมายในหัวข้อนั้น ๆ ร่วมกัน
4. สมาชิกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มจะอ่านเอกสาร ศึกษา หรือค้นคว้า สรุปเนื้อหาสาระ จัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอ และเตรียมนำไปสอนหรือให้ความรู้แก่สมาชิกในกลุ่มพื้นฐาน (Home groups) หรือกลุ่มเดิมของตนเอง
5. ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละกลุ่มกลับกลุ่มเดิมของตนแล้วผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันอธิบายให้ความรู้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มที่ละคนจนครบ มีการซักถามข้อสงสัย ตอบปัญหา ทบทวนให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน
6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ที่ครอบคลุมทุกหัวข้อที่เรียนรู้แล้วนำคะแนนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวคิดสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค อาจเป็นไปในทางถาวรหรือชั่วคราว ทางก้าวหน้าหรือถดถอย อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ลิทธิและหน้าที่ สถานภาพและบทบาท กฎหมาย และระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนความประพฤติของคนในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การปรับเปลี่ยนการจัดระเบียบองค์การทางสังคมทางด้านสถาบันหรือแบบแผนของบทบาททางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยหลัง เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการวางแผนหรือเป็นไปเองตามธรรมชาติ และอาจจะเป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ สังคมส่วนใหญ่ในโลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า “สังคมพลวัต (Social dynamic)” ซึ่งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วฉับพลันทันใด หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปก็ได้

ลักษณะหรือรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ลักษณะหรือรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีดังนี้

1. **การค้นพบ** หมายถึง การค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วและสามารถนำสิ่งที่ได้ค้นพบมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น การค้นพบแหล่งพลังงานตามธรรมชาติ การค้นพบประโยชน์ของสมุนไพร
2. **การประดิษฐ์** หมายถึง การนำความรู้หรือเทคโนโลยีมาประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น การประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำ แท่นพิมพ์ เครื่องทอผ้า รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ
3. **การเผยแพร่** ส่วนใหญ่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมักเกิดจากการเผยแพร่วัฒนธรรมและการกระจายตัวของวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่งโดยการติดต่อสัมพันธ์กัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่

1. **สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ** เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพดินฟ้าอากาศ สถานที่ตั้งของสังคม สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น สังคมที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางทางการค้าย่อมมีการรับสิ่งใหม่จะทำให้สังคมมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้มาก
2. **การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร** การที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดเท่าเดิม สิ่งที่เกิดตามมา คือ ความขาดแคลนอาหาร ความยากลำบากในการอยู่ร่วมกัน พื้นที่อยู่อาศัยมีขนาดจำกัด ทำให้มนุษย์ต้องการแก้ปัญหาโดยการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น หรืออพยพหาที่อยู่ใหม่ มีผลให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน สังคมที่มีการติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมอื่นตลอดเวลา จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมได้มากและรวดเร็ว และเป็นที่น่าสังเกตว่าถ้าสังคมใดมีความเจริญก้าวหน้าในการสื่อสาร คมนาคม สังคมนั้นมักจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

4. ระดับความรู้และเทคโนโลยี ถ้าสังคมใดมีคนที่มีความรู้ความสามารถประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การคิดเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ทำให้โลกยุคปัจจุบันเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน คนในทุกสังคมรับและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว มีผลให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป

5. ศักดิ์ศรี ค่านิยม และอุดมการณ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมเช่นกัน ถ้าสังคมที่ยึดมั่นในสิ่งเดิม ๆ เช่น จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ชื่นชมในอดีตของตน จะทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ แต่ถ้าสังคมโดยยอมรับสิ่งใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว สังคมนั้นก็จะมีการเปลี่ยนแปลงเร็ว

6. โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม สังคมชนบทที่มีระบบความสัมพันธ์ที่มีการเคารพยกย่องผู้อาวุโส จะมีการเปลี่ยนแปลงช้า เพราะจะเชื่อฟังการปลูกฝังและคำอบรมสั่งสอนของผู้อาวุโส แต่ถ้าเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อน มีการแข่งขันสูง เช่น สังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นไปได้อย่างรวดเร็วกว่า

7. นโยบายของผู้ผู้นำในสังคม ในสังคมใดถ้าผู้นำมีนโยบายที่สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปสู่ทิศทางใด สังคมหรือประเทศนั้นก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็วตามนโยบายและเป้าหมายนั้น

นางไข่อิงเหวิน

นางซันนา มารีน

นางสาวซาห์เล เวริก ชิวเด

ประธานาธิบดีหญิงคนแรกของไต้หวัน

อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศฟินแลนด์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีหญิงที่มีอายุน้อยที่สุดในโลก

ประธานาธิบดีหญิงคนแรกของประเทศเอธิโอเปีย

บุคคลเหล่านี้ถือเป็นตัวอย่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ผู้หญิงมีสถานภาพและบทบาทที่สูงขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ 2

1. ให้นักเรียนจัดกลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน เพื่อทำกิจกรรมโต้วาที (Debate) แบบระดมสมอง (Brain storming) การจัดกลุ่มอภิปรายแบบระดมสมอง แต่ละกลุ่มควรมีผู้ร่วมอภิปรายไม่เกิน 12 คน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมอภิปรายทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และทั่วถึง
2. ทำกิจกรรมโต้วาที (Debate) แบบระดมสมอง (Brain storming) ในประเด็น “ค่านิยมที่เปลี่ยนไป ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ บทบาท และความประพฤติของคนในสังคม”

3. สังคมไทย

แนวคิดสำคัญ

สังคมไทย หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในดินแดนประเทศไทย มีแบบแผนและมีวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต แบ่งออกเป็นสังคมชนบทและสังคมเมือง ประชากรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณี การเคารพผู้อาวุโสว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต มีการแบ่งชนชั้นจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนประเทศจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าสู่ยุคสังคมที่เน้นการยกระดับ “คุณภาพชีวิต” และปรับสมดุลการพัฒนาสู่ความยั่งยืน (ประเทศไทย 4.0)

สังคมไทย คือ กลุ่มคนที่ตั้งหลักแหล่งอาศัยทำมาหากินร่วมกันในดินแดนหรืออาณาเขตประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนาน มีความผูกพัน มีวัฒนธรรมหรือระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตเป็นรูปแบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิดความเชื่อ พฤติกรรม ลักษณะนิสัยประจำชาติ ทำให้สามารถรู้ได้ว่าเป็นคนไทยแสดงถึงเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากชาติอื่น ๆ อย่างชัดเจน สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ได้ประกาศจำนวนประชากรไทย เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ว่ามีจำนวน 66,090,475 คน

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย ความเป็นอยู่

3.1 ลักษณะทั่วไปของสังคมไทย

สังคมไทยโดยทั่วไปมีลักษณะโครงสร้างทางสังคม ดังนี้

โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมไทยที่เห็นได้ชัดเจน คือ มีการแบ่งสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ สังคมชนบทและสังคมเมือง ทั้งนี้สังคมชนบทและสังคมเมืองมีลักษณะแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

สังคมชนบท	สังคมเมือง
1. ตั้งอยู่นอกเมือง เป็นชุมชน หมู่บ้าน ตำบลที่มีบ้านเรือนกระจายในพื้นที่ไร่นา ป่าเขา มีประชากรไม่หนาแน่น และมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ	1. ตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางความเจริญ มีประชากรหนาแน่นกว่าสังคมชนบท มักมีปัญหาสังคมเกิดขึ้นมาก และซับซ้อนกว่าสังคมชนบท
2. ในอดีตมีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจาก “ครอบครัวขยาย” ที่มีคนอย่างน้อย 3 รุ่นไปสู่ “ครอบครัวเดี่ยว” ที่มีเฉพาะคนสองรุ่น คือ รุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูกอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	2. ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะ พ่อ แม่ ลูก
3. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร	3. มีอาชีพหลากหลาย เช่น ธุรกิจ การค้า อุตสาหกรรม อาชีพบริการ ข้าราชการ ลูกจ้าง
4. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมเป็นแบบไม่เป็นทางการ ลักษณะความสัมพันธ์เป็นแบบปฐมนิยาม ไม่ซับซ้อน และมีการรักษาความสัมพันธ์ให้คงอยู่ในระยะเวลานาน	4. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมเป็นแบบเป็นทางการ มีความสัมพันธ์กันโดยมีวัตถุประสงค์แบบกลุ่ม τυதியุมิ ซับซ้อน ยุ่งยาก ผิวดิน และมีความสัมพันธ์คงอยู่เพียงระยะเวลาลั้น ๗
5. มีความผูกพันใกล้ชิดกับสถาบันศาสนา มีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชุมชน และมีผู้นำทางศาสนาเป็นที่ปรึกษา	5. สถาบันศาสนาทำหน้าที่เพียงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและสั่งสอนหลักธรรม จริยธรรม แก่คนในสังคม
6. สภาพความเป็นอยู่ ฐานะทางสังคม ฐานะเศรษฐกิจ ความคิด ความเชื่อใกล้เคียงกัน	6. สภาพความเป็นอยู่ ฐานะทางสังคม ฐานะเศรษฐกิจ ความคิด ความเชื่อแตกต่างกัน
7. ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และมีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย	7. ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีน้อยลง มีชีวิตที่ซับซ้อน และมีการรับอิทธิพลจากต่างชาติสูง

3.2 เอกลักษณะของสังคมไทย

เอกลักษณ์ของสังคมไทยที่สำคัญ มีดังนี้

1. เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความรู้สึกเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นความรู้สึกที่ยิ่งรักฝังลึกในจิตใจของคนไทยมาหลายชั่วอายุคน ควบคู่กับสถาบันชาติและศาสนา ซึ่งทั้ง 3 สถาบันถือเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทย เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้เกิดเอกภาพในความเป็นชาติ ประชาชนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในองค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นผู้นำประเทศให้พ้นภัย คงความเป็นเอกราช นำประเทศพ้นจากความยากจน พัฒนาและทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน สถาบันพระมหากษัตริย์ถือเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่เคารพรักอย่างสูงสุด ประชาชนชาวไทยต่างถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนไว้

2. เป็นสังคมพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กระทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เช่น ให้เป็นผู้มีเมตตา กรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักสันติ ยึดถือกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งสังคมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาก ดังเห็นได้จากพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏมีอยู่มากมายทั่วประเทศ เช่น วัด เจดีย์ พระพุทธรูป พระสงฆ์ นอกจากนี้ลักษณะสังคมพุทธของไทยจะมีพิธีทางพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องผี โศคกลาง และไสยศาสตร์ปะปนอยู่ด้วย

3. รากฐานเป็นสังคมเกษตรกรรม

ประชาชนเกือบร้อยละ 40 เป็นเกษตรกรที่ยังมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เนื่องจากมีภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย สังคมไทยจึงเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีการทำมาหากินมาแต่ดั้งเดิม

4. เป็นสังคมชาวบ้าน ความสัมพันธ์ของคนไทยเป็นไปในลักษณะสนิทสนมส่วนตัว มีความเป็นกันเอง เอาใจใส่เรื่องส่วนตัวของผู้อื่น ให้ความสำคัญในเรื่องเกียรติยศ พฤติกรรม มักแสดงออกตามความรู้สึกและตามประเพณี ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการ

5. โครงสร้างทางสังคมเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว มีการเคลื่อนไหว ปรับตัวให้เข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงที่มาจากอิทธิพลภายนอกได้เสมอ เป็นลักษณะที่เรียกว่าสังคมเปิด ซึ่งควรต้องระมัดระวัง เพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้รวดเร็ว อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความสับสนในสังคมได้ง่าย

6. มีระบบชนชั้นอย่างหลวม ๆ อันเป็นผลจากระบบศักดินาในอดีต ถือชาติกำเนิด เกียรติยศ ฐานะทางสังคม หรือระดับการศึกษาเป็นเครื่องวัด แต่อย่างไรก็ตาม คนในสังคมมีโอกาสเปลี่ยนแปลงสถานภาพ มีการเลื่อนชั้นทางสังคมได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การศึกษา การเข้ารับราชการ การประกอบอาชีพ

7. ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นแบบอุปถัมภ์ คือ เป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างคน 2 ฝ่ายซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์เป็นแบบความสัมพันธ์ส่วนตัว มีผู้อุปถัมภ์ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือ และมีผู้ใ้ถูกอุปถัมภ์ก็ให้ความจงรักภักดีและการบริการตอบแทน

8. รักความเป็นอิสระ ชาตวินัย ไม่ชอบกฎระเบียบแบบแผน ชอบทำอะไรง่าย ๆ ตามใจตัวเอง

9. รู้จักประสานประโยชน์ นิยมการประนีประนอม แก้ปัญหาโดยวิธีกลมกล่อม ไม่นิยมการเผชิญหน้า หรือการต่อสู้เอาแพ้เอาชนะ ทำให้สังคมไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่าพืชชนิดอื่น ๆ คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 11.3 ของพื้นที่ทั่วประเทศ

10. ถ้อยศักดิ์ศรีและหน้าตาเป็นเรื่องสำคัญ การกระทำใดที่ถือเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีหรือฉีกหน้าให้อับอาย เป็นการกระทำที่ยอมรับไม่ได้

11. ยึดถือจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต สังคมไทยส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะทำตามสิ่งที่บรรพบุรุษเคยทำ โดยเฉพาะในสังคมชนบท แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างในทางที่ลดลงในสังคมเมืองที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและผู้คนมีการศึกษาสูงขึ้น

12. ค่านิยมของสังคมไทย ค่านิยม คือ สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมของสังคมไทยที่เด่นชัด คือ

12.1 ความมั่งคั่ง

สังคมไทยปัจจุบันให้ความสำคัญเรื่องเงิน เรื่องวัตถุ ผู้ที่มั่งคั่งในสังคมไทยจะได้รับสิ่งตอบแทนจากสังคมมาก มีผู้แวดล้อมนับญาติด้วยมาก สังคมยกย่องว่ามีเกียรติ ทำให้คนไทยต้องคอยรักษาหน้าอยู่เสมอ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น จัดงานเกินฐานะ ทำบุญเกินฐานะ ไม่รู้จักประมาณตน

12.2 อำนาจ

คนไทยยกย่องและนิยมอำนาจมาแต่สมัยโบราณ จึงนิยมให้ลูกหลานเข้ารับราชการเพื่อจะได้มีอำนาจ มีเงิน มีบริวาร และมีตำแหน่ง หรือชอบทำตัวใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจ ผู้มีอิทธิพล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยเกิดลักษณะสังคมอุปถัมภ์ในที่สุด

12.3 การเคารพผู้อาวุโส

ซึ่งหมายถึง ผู้มีอาวุโสมากกว่า ผู้รอบรู้ ผู้มีตำแหน่งสูงกว่า เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ เจ้านาย คนไทยจะเคารพการตัดสินใจของผู้อาวุโส เด็กถูกสอนให้เกรงใจและสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ซึ่งปรากฏในการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ การแสดงความเคารพในวาระต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ รวมถึงคำพังเพยต่าง ๆ เช่น อาบน้ำร้อนมาก่อน เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

12.4 คนไทยยกย่องผู้รู้หรือผู้มีความสามารถ

ซึ่งเป็นผลให้คนกลุ่มนี้มีอิทธิพลทางความคิดในสังคมไทยอย่างมาก

12.5 การให้ความสำคัญในแง่บุคคล

มากกว่าหลักการ การยึดถือตัวบุคคลบางครั้งมากเกินไปจนขาดความรับผิดชอบ ไม่คิดถึงผลที่เกิดต่อส่วนรวม

12.7 ความวางเฉย

เป็นการวางเฉยแบบรู้แล้ววางเฉย ไม่ลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่องที่น่าภัยมาสู่ตนหากเข้าไปเกี่ยวข้อง

12.6 ความสนุก ชอบเล่น

มีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ งานรื่นเริงไม่ขาดระยะ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น ปรากฏในรูปแบบการเล่นที่แฝงอยู่ในประเพณีและการดำรงชีวิต เช่น งานสงกรานต์ ลอยกระทง งานบวช โขนจุก ชื่นบ้านใหม่ แต่งงาน วันคล้ายวันเกิด การลงแขกเกี่ยวข้าว ลักษณะดังกล่าวทำให้บางครั้งคนไทยขาดความจริงจังในการทำงาน

12.8 ความเชื่อในเรื่องบุญบาป กฎแห่งกรรม และทางสายกลาง

ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเป็นแบบเรียบง่าย สงบ มีการทำบุญตักบาตร ทำทาน มีจิตใจโอบอ้อมอารี และรู้จักให้อภัย

12.9 ความสะอาดสบาย

ชอบทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์

ความรู้เพิ่มเติม

พ.ศ. 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศค่านิยม 12 ประการ เพื่อสร้างสรรค์ประเทศให้เข้มแข็งโดยสร้างคนในชาติให้มีค่านิยม 12 ประการ ดังนี้

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์
4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ
10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา
12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

เอกลักษณ์ของสังคมไทยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีทั้งลักษณะที่ส่งเสริมและขัดขวางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งท้าวอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2523 ได้แสดงทัศนะที่น่าสนใจถึงเอกลักษณ์ของชาติที่ควรธำรงรักษาไว้และลักษณะของสังคมไทยที่ควรแก้ไขและสร้างเสริมขึ้นมาใหม่ ดังนี้

1. เอกลักษณ์ที่ควรธำรงรักษา ได้แก่ เอกลักษณ์ที่ดี เกื้อกูล มีความสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เอกลักษณ์สำคัญที่ควรธำรงรักษาไว้ ได้แก่

1.1 การประนีประนอม

รู้จักประสานประโยชน์และนิยมแนวทางสันติ ซึ่งเป็นส่วนทำให้สังคมไทยสงบราบรื่นไม่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ใช้กำลังรุนแรง จะมีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น มีการรอมชอม ลดการแตกแยก ทำลายล้าง ตลอดจนทำให้การแก้ปัญหาทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสันติวิธี ทำให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย อันเป็นระบอบการปกครองที่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

1.2 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เป็นลักษณะของการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี สร้างความประทับใจในการให้การต้อนรับและไม้น้ำใจของคนไทย ทำให้ช่วยส่งเสริมเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของชาติในสายตาต่างประเทศ ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศด้วย

1.3 การยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณี

อันติงามทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเสริมสร้างให้สังคมไทย มีความสงบสุข มีระเบียบ และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องแยกให้ออกว่าสิ่งใดเป็นหลักธรรมที่แท้จริง สิ่งใดปลอมปน เช่น ความฟุ้งเฟ้อในพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งบางครั่ง นิยมรูปแบบมากกว่าเนื้อหา การยึดมั่นหมายถึงสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากความเข้าใจที่ถูกต้องอาจนำความเสื่อมมาสู่สถาบันพระพุทธศาสนาได้

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อยามมีภัย คือ เอกลักษณ์ของคนไทยที่ควรธำรงรักษาไว้

1.4 การรักความอิสระ เสรีภาพ

และการเคารพเทิดทูนจรรยภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มีส่วนเกื้อกูลให้การพัฒนาประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขบรรลุผลได้ อย่างไรก็ตาม ความรักอิสระและเสรีภาพดังกล่าว หากนำไปใช้ในทางที่ผิด ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นจะเกิดความวุ่นวายในสังคม และจะเป็นปัจจัยบั่นทอนการก้าวสู่สังคมประชาธิปไตยได้

2. ลักษณะของสังคมไทยที่ควรแก้ไข เช่น

- การใช้ความอิสระและเสรีภาพในทางที่ผิด ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
- การเลียนแบบการบริโภคและการดำรงชีวิตของผู้มีฐานะทางสังคมสูงกว่า
- การขาดวินัย ชอบทำอะไรตามใจตนเองโดยไม่เคารพกฎหมายและกฎระเบียบ
- การนิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นิยมการใช้อภิสิทธิ์ ติดสินบน
- รักพวกพ้องในทางที่ผิด
- รักความสนุกจนเกินขอบเขต

3. ลักษณะของสังคมไทยที่ควรสร้างเสริมขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งดี เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศ ควรมีการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ความอดทน ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การปฏิบัติตนตามกฎหมาย

3.3 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากความต้องการและค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนไป แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการเมือง หลังจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งมีสาระดังนี้

1.1 ระบอบการเมืองการปกครองมีการพัฒนาเข้าสู่วิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น รัฐธรรมนูญหลาย ๆ ฉบับ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งให้ประชาชนมีอิสระในการตรวจสอบผู้ที่ทุจริตการเลือกตั้ง ส่งผลให้การเมืองไทยมีแนวโน้มดีขึ้น พรรคการเมืองที่เคยใช้เงินซื้อเสียงก็ค่อย ๆ ลดน้อยลง หันมาแข่งขันกันในเรื่องนโยบายที่จะให้ประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้พรรคการเมืองและนักการเมืองในอนาคตต้องพัฒนาพรรค พัฒนาตัวนักการเมืองในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ จึงจะสามารถเข้าสู่การเป็นรัฐบาลได้

1.2 ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ในอนาคตการเมืองภาคประชาชนจะมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น ประชาชนสามารถรวมตัวกันเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารงานของรัฐบาล สามารถรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงการดำเนินงานขององค์กรรัฐที่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน การละเมิดและบุกรุกทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นโดยไม่ฟังเสียงประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนได้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

1.3 มีการกระจายอำนาจการปกครองมากขึ้น การปกครองในอนาคตจะลดบทบาทและความสำคัญของการปกครองส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาคลงแล้วหันมาให้ความสำคัญกับการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และวางแผนบริหารจัดการท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า โดยไม่ต้องรอราชการส่วนกลาง นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ของข้าราชการ จากเดิมที่เคยมีลักษณะเป็นเจ้าขุนมูลนาย มาเป็นผู้รับใช้ประชาชน ซึ่งมีผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนเปลี่ยนไป

ตามรัฐธรรมนูญ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

2. ด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังนี้

2.1 เศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ใหม่ หมายถึง การขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกแบบใหม่อย่างเป็นระบบ โดยมีบรรษัทและสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมในการบริโภคข้ามชาติ โดยมีศูนย์อำนาจอยู่ในประเทศใหญ่ มีบรรษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติเป็นนายทุนขยายกิจการไปทั่วโลกอย่างไม่มีขอบเขตและไร้การควบคุม กลายเป็นระบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมเชิงวัตถุ เน้นการแข่งขันมากกว่าความร่วมมือและเอื้อประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งผลที่ตามมาคือ ความพ่ายแพ้ของประเทศขนาดเล็กทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังกรณีตัวอย่างประเทศไทย กรณีการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลให้ไทยต้องตกเป็นหนี้กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และธุรกิจหลายประเภทต้องตกเป็นของนายทุนต่างชาติในลักษณะปลาใหญ่กินปลาเล็ก

2.2 เศรษฐกิจพอเพียง จากการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ โดยเน้นการพัฒนาตามแบบเศรษฐกิจทุนนิยม ผลจากการพัฒนาที่เน้นความสำคัญในภาคเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จึงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนไป จากภาวะปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดร่วมกันในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงตระหนักเห็นความสำคัญของปัญหา จึงพยายามจะทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น โดยทรงชี้แนะแนวทางออกในการแก้ปัญหาวิกฤต คือ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ รวมถึงการจัดการโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ให้ประชาชนนำไปประยุกต์ให้เข้ากับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ แนวทางการปฏิบัติดังกล่าวไม่ได้เฉพาะเจาะจงใช้ในกลุ่มเกษตรกรเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงภาคธุรกิจเอกชนและประชาชนด้วย พระองค์ท่านทรงเชื่อว่า การที่ชุมชนท้องถิ่นดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันตนเอง จะเป็นทางออกหนึ่งที่จะทำให้พ้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้

3. ด้านสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้างจึงได้รับอิทธิพลจากภายนอกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป สรุปได้ดังนี้

3.1 สังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น เมื่อระบบทุนนิยมเสรีแผ่ขยายไปทั่วโลก เกิดการแข่งขันกันผลิตสินค้าและบริการ โดยการผลิตสินค้าหลายชนิดต้องอาศัยวัตถุดิบและแรงงานจากภาคการเกษตรเป็นจำนวนมาก แรงงานส่วนใหญ่ในชนบทจึงเคลื่อนย้ายเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม ละทิ้งถิ่นฐาน ครอบครัวเข้าสู่สังคมเมืองที่มีวัฒนธรรมการทำงานแบบใหม่ที่มีวิถีชีวิตคล้ายเครื่องจักร ในขณะที่ได้รับค่าจ้างแรงงานถูก สวัสดิการน้อย ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติจึงค่อย ๆ หายไป กลายเป็นความสัมพันธ์แบบนายจ้างกับลูกจ้างและเป็นทางการมากขึ้น

3.2 วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่เปิดกว้างมากขึ้น ระบบโลกาภิวัตน์และการสื่อสารที่ทันสมัยได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยทั้งทางด้านค่านิยม ความเชื่อ การแต่งกาย การกิน การทำงาน และอื่น ๆ โดยที่สังคมไทยไม่ได้มีพื้นฐานที่เข้มแข็งพอจึงรับวัฒนธรรมและค่านิยมใหม่แบบฉาบฉวยไม่กลมกลืนกับสังคมไทย เน้นวัตถุมากกว่าจิตใจ ชอบความสะดวกสบาย ฟุ้งเฟ้อ หลายคนจึงใช้ชีวิตผิด เช่น การทำผิดกฎหมาย เล่นการพนัน ค้ายาเสพติด ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอาชญากรรม ปัญหาการจัดระเบียบสังคม ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บชนิดใหม่ทั้งที่ติดต่อและไม่ติดต่อ

3.3 เทคโนโลยีพื้นบ้านเปลี่ยนไปเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น สังคมไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาก จนละทิ้งเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสืบทอดกันมาและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย เช่น การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่แทนการใช้ทำนบหรือฝายกันน้ำ การจับปลาโดยใช้อวนลากแทนการจับปลาโดยวิธีพื้นบ้าน กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธที่มีต่อกัน จากที่เคยพึ่งพาอาศัยทรัพยากรร่วมกันต้องกลายเป็นการแย่งชิงทรัพยากรกัน

3.4 ปัญหาสังคมไทย

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบกับปัญหา “คนไร้บ้าน” ซึ่งถือเป็นภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย

ปัญหาสังคม หมายถึง สภาวะการณ์ทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ความผาสุก ความสงบปลอดภัยทางด้านร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน ค่านิยม ศีลธรรมจรรยา และจารีตประเพณีของกลุ่มคน ชุมชน และประเทศชาติ เมื่อสภาวะการณ์ทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสังคมใด เราก็มักเรียกว่า เป็นปัญหาของสังคมนั้น สังคมไทยมีปัญหามากมายที่คนไทยเผชิญอยู่ ทั้งในฐานะผู้ก่อให้เกิดปัญหาและผู้รับผลกระทบทั้งทางตรงหรือทางอ้อม สมาชิกในสังคมทุกคนทั้งผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงและประชาชนทั่วไปจึงควรทำความเข้าใจในความเป็นมาของปัญหาสังคม ตระหนักถึงผลเสียและให้ความร่วมมือในการดำเนินการแก้ไขที่สำคัญ ได้แก่

1. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่มีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น

1.1 ค่านิยมวัตถุนิยมที่รุนแรงมากขึ้น ทำให้คนมุ่งแสวงหาเงินและอำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุที่ตนต้องการ

1.2 ค่านิยมเกี่ยวกับการนับถือศาสนา ในสมัยก่อนชาวพุทธมีความใกล้ชิดกับศาสนา เข้าวัดฟังธรรม

นำคำสอนของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ กลัวบาปกรรม พระสงฆ์ สามเณรเคร่งครัดในพระวินัย แต่ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้าม ชาวพุทธบางส่วนละเลยต่อการรักษาศีล ส่วนผู้รักษาศีลบางส่วนหย่อนยานต่อการปฏิบัติตามศาสนกิจ

1.3 ค่านิยมเกี่ยวกับความดีความชั่ว เช่น การทุจริต คอร์รัปชัน สมัยก่อนเป็นที่น่ารังเกียจ แต่ปัจจุบันตรงกันข้าม บางคนประพฤติทุจริตกลับเป็นที่ชื่นชมยกย่องว่าเป็นคนรวยในสังคม

2. ปัญหาความยากจน ทำให้คนไทยอยู่ในภาวะพึ่งตนเองไม่ได้และละทิ้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะคนในชนบทที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคม โดยสืบเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การปลูกพืชผลเพื่อขาย โดยพึ่งพาตลาด เมื่อราคาพืชผลตกต่ำทำให้ขาดทุนเป็นหนี้สิน ต้องจำนองที่ดินเพื่อนำเงินมาลงทุน ในที่สุดก็ไม่สามารถไถ่ถอนที่ดินทำกินได้ บางท้องที่เกษตรกรประสบปัญหาความผันผวนของภูมิอากาศ ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้พืชผลเสียหาย ทำเกษตรกรรมไม่ได้ผล ความยากจนทำให้คนละทิ้งถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อหาแหล่งทำกินใหม่ และหาอาชีพใหม่ สังคมเกษตรกรรมลดลงและเกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัยและแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการจราจร ปัญหาเด็กและคนชราถูกทอดทิ้ง ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาโดยส่งเสริมให้คนในชนบทหันมาทำอาชีพในท้องถิ่น ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต เพื่อให้มีรายได้พอเพียง สามารถเลี้ยงครอบครัวได้

3. ปัญหาการเบี่ยงเบนทางด้านพฤติกรรมของคนไทย ในปัจจุบันพฤติกรรมของคนไทยมีความเบี่ยงเบนทั้งทางด้านความคิด อารมณ์ ศีลธรรมจรรยา ทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ปัญหาอาชญากรรมทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ ปัญหาโรคจิต การฆ่าตัวตาย ซึ่งล้วนแต่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เสื่อมทรามลง

4. ปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัย ที่สำคัญ เช่น ปัญหามลพิษของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ ปัญหายาเสพติด ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาโรคเอดส์หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง ซึ่งติดต่อโดยใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 (COVID-19) รวมทั้งปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรซึ่งทำให้คนไทยเสียชีวิตจำนวนมาก

5. ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เกิดจากค่านิยมแบบวัตถุนิยม ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ และการขาดศีลธรรมอันดีของคนไทย ทำให้ปัญหาการทุจริตเพิ่มมากขึ้น ทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า

6. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย มีการบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติ สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัย ถูกฆ่าเป็นอาหารและสินค้า ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดความแห้งแล้ง กระทบต่อการทำมาหากินของเกษตรกร และอื่น ๆ ล้วนแต่เป็นเรื่องต้องปลูกจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้เกิดขึ้นแก่คนไทยทุกคนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

7. ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาระดับชาติเพราะยาเสพติดเป็นตัวบ่อนทำลายทั้งร่างกายและจิตใจของผู้เสพให้เสื่อมโทรมลงทีละน้อย เหมือนตายทั้งเป็น ต้องมีวิถีชีวิตแปลกแยกไปจากผู้อื่น สังคมรังเกียจ และถูกตัดขาดความสัมพันธ์ บางคนถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังและเสียอนาคต รวมถึงทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ตามมาอีกด้วย

8. ปัญหามลพิษ นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงมาก รัฐบาลได้ส่งเสริมทั้งการค้า การลงทุนในภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้ประเทศกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่ได้คิดถึงต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษต่าง ๆ ตามมา จนกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงหลายพื้นที่และเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหามลพิษที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาดินเป็นพิษ น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ ฝุ่นละออง รวมไปถึงความสูญเสียของระบบนิเวศและการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตอีกเป็นจำนวนมาก

9. ปัญหาการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาทางกาย อารมณ์ สติปัญญาแก่พลเมืองในประเทศ ให้มีความประพฤติที่ดี มีความรู้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศ ซึ่งในปัจจุบันปัญหาการศึกษาที่สำคัญคือการศึกษายังไม่ได้กระจายทั่วถึงในเขตชนบท จึงทำให้เยาวชนในพื้นที่การศึกษาห่างไกลไม่ได้รับความรู้อย่างเต็มที่และขาดบุคลากรไปพัฒนาให้ความรู้แก่เด็ก นอกจากนี้ การศึกษาไทยจะมุ่งเน้นแต่ให้เด็กท่องจำและมุ่งแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการมากกว่า โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และมีได้สร้างประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีเหตุผล

10. ปัญหาขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เป็นปัญหาที่ประชาชนไม่ได้เกิดความตระหนักว่าทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น การไม่รักษาสาธารณสุขสมบัติ การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเข้ามาบริหารประเทศ ถ้าประชาชนขาดจิตสำนึกที่ดีหรือมุ่งหาผลประโยชน์ส่วนตนก็จะทำให้สังคมนั้นมีบุคคลที่เห็นแก่ตัวโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น พลเมืองในประเทศขาดความสามัคคีก็จะเกิดปัญหา และทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จและเกิดภัยต่อประเทศ

หากพิจารณาจะเห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาหนึ่งก็จะมีผลกระทบโยงโยงทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมามากอีกเสมอเป็นวัฏจักร การลดหรือแก้ปัญหาทางสังคมนั้นผู้ที่สามารถทำได้ดีที่สุดคือคนไทยทุกคน ในฐานะสมาชิกของสังคมที่จะต้องไม่สร้างปัญหาและร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้บรรเทาลงหรือหมดสิ้นไป

การประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่เสมอ เรียกว่า การมีจิตสาธารณะ

สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม

การสัมมนาเรื่องวิกฤตทางสังคมไทยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้สรุปสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและวิกฤตการณ์ทางสังคมไทยเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์อันเกิดจากความรัก สร้างความอบอุ่น ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูก ถูกสั่นคลอนกระทั่งแตกสลาย
2. การขาดระเบียบวินัยของคนในชาติ
3. การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาขาดความสมดุลในระบบความสัมพันธ์ระหว่าง “มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ”
4. ภูมิปัญญา ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของคนในชาติถูกกลืน
5. ความสับสนและเสื่อมศรัทธาต่อบุคคลในสถาบันศาสนา

นอกจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ยังมีสาเหตุมาจากระบบเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ การหลั่งไหลอย่างรวดเร็วและมากมายของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมข้ามชาติที่สังคมไทยไม่ได้เตรียมตัวรับให้กับสมาชิกของสังคม จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมตามมาระหว่างผู้มีโอกาสและผู้ขาดโอกาสในสังคมไทย

กิจกรรมชวนคิด ชวนทำ

ให้นักเรียนร่วมกันสำรวจปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เช่น ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปัญหายาเสพติด ปัญหามลพิษ แล้วร่วมกันวางแผนพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพในการแก้ปัญหา แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

แนวทางการแก้ไขปัญหาสังคม

เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมเปิด เปิดรับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีจากภายนอกอย่างเต็มที่ ประกอบกับสภาพสังคมยังขาดการชี้แนะในการเลือกรับสิ่งที่ดี สังคมไทยจึงเต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ ซึ่งยากต่อการแก้ไขและได้รับผลกระทบให้เห็นอย่างเด่นชัดดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือประสานความคิดและแนวทางแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม บุคคลที่ได้รับการศึกษาย่อมมีความเจริญงอกงามทั้งกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข สถาบันการศึกษาจึงต้องร่วมมือกันสร้างคนให้มีคุณภาพ หนักแน่นด้วยคุณธรรม มีศรัทธาในการทำมาหากิน และมีปัญญาในการดำเนินชีวิต เช่น การปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนเพื่อมีความรู้และได้นำความสามารถไปใช้อย่างมีคุณธรรม การสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยผู้มีปัญญาจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะในโลกปัจจุบันคนที่มีปัญญาในการดำเนินชีวิตจึงสามารถนำพาสังคมไปสู่แนวทางที่พึงประสงค์ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

2. การเมืองการปกครอง เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการจัดระเบียบสังคม คือ การออกกฎ กติกา ข้อบังคับ และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายให้ได้ผล เกิดความเป็นธรรมในสังคม และให้ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธาในสถาบันนี้ โดยที่ประชาชนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ทั้งยังช่วยสอดส่องดูแลบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคมและร่วมกันปลูกฝังค่านิยมข้อดีสู่จริต ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นผู้นำ และให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ เพื่อป้องกันปัญหาคอร์รัปชันในการบริหารบ้านเมือง โดยให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการปฏิบัติในทางที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สถาบันทางการเมืองจึงควรพัฒนาเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และยั่งยืน

4. สังคม การสร้างสังคมให้สงบสุขมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยนั้น ต้องสร้างภูมิคุ้มกันแก่สังคมโดยยึดแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ปล่อยให้สังคมประหลาดกันอย่างสุดโต่ง เช่น ในบางประเทศ การพัฒนาสื่อเป็นอีกหนทางหนึ่งในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคม ไม่ปล่อยให้สื่อเป็นตัวการสร้างความนิยมที่ผิดแก่สังคม สังคมที่มั่นคงจึงต้องมีการควบคุมวางแผนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สมาชิกในสังคม ยกย่องให้เกียรติกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความแตกต่างกัน เพราะทุกคนจะดูแลทุกภาคส่วน ทุกคนพิการ คนแก่ คนป่วย ทุกด้านด้วยความหลากหลาย แม้จะแตกต่างกันด้วยเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมก็ตาม โดยสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับทุกคน และให้มีส่วนร่วมในการร่วมมือกันพัฒนาสังคม ช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และทำประโยชน์ให้แก่สังคม

3. เศรษฐกิจ ในยุคทุนนิยมเสรีซึ่งเป็นการแข่งขันกันในการค้าและการลงทุน เป็นยุคที่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดช่องว่างในสังคม หนทางที่จะพัฒนาสังคมในภาวะเช่นนี้ จึงควรใช้ทฤษฎีการสร้างคุณภาพประชากรให้แข็งแรงด้วยภูมิปัญญา และสร้างค่านิยมให้คนมีวินัยในการทำงาน สู้งาน มีความอดทน รู้จักการทำงานหนักเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการฝึกตนเองเป็นสำคัญ รวมถึงลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ 3

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน เรื่อง แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกต (Observation) ให้นักเรียนสังเกตแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย นำความรู้ในบทเรียน ความคิดรวบยอดเดิมมาคิดหาเหตุผล จัดลำดับความคิดในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 การอธิบาย (Explanation) นักเรียนจัดระบบความคิด ตั้งสมมุติฐานเพื่ออธิบายแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในรูปแบบต่าง ๆ ให้ชัดเจน

ขั้นที่ 3 การทำนาย (Prediction) เมื่ออธิบายแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในปัจจุบันแล้ว ให้นักเรียนทำนายหรือพยากรณ์เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อีก ว่าเมื่อเกิดแล้วสังคมไทยจะเป็นอย่างไร

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้และสร้างสรรค์ (Application and Creativity) นักเรียนสามารถนำเหตุผลและความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยไปใช้ประโยชน์ให้กว้างไกลในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์นำไปใช้ในสภาพการณ์อื่น ๆ

แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการปฏิบัติงานหน้าชั้นเรียนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ มัลติมีเดีย และสื่อสังคมออนไลน์ ที่ทางกลุ่มถนัดและสนใจ เช่น PowerPoint Presentation, YouTube, Canva

กิจกรรม “โครงการบูรณาการหลักคิดอริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาสังคม”

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาในชุมชนและท้องถิ่นของตนเองได้ โดยบูรณาการวิธีแก้ปัญหาตามหลักคิดของอริยสัจ 4
2. นักเรียนสามารถวางแผนและจัดระบบการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนชัดเจน
3. นักเรียนได้ฝึกการใช้ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สามารถศึกษาค้นคว้าหาแนวทางเรียนรู้ด้วยตนเองและรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ให้นักเรียนจัดกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน
2. ทำโครงการบูรณาการหลักคิดอริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาสังคม 4 ขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 ขั้นกำหนดปัญหา (ทุกข์) คือ พิจารณาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนของนักเรียน
 - 2.2 ขั้นตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย) คือ พิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในชุมชนของนักเรียน
 - 2.3 ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล (นิโรธ) คือ ทดลองแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของนักเรียน
 - 2.4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (มรรค) คือ สรุปผลการแก้ปัญหาในชุมชนของนักเรียน

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

บันทึกผลการจัดกิจกรรม

สรุปผลการจัดกิจกรรม

สรุป

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการติดต่อระหว่างกัน พึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอด กำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ผ่านค่านิยม ความเชื่อ บทบาท หน้าที่ สรรค์สร้างวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตน

การศึกษาระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ ความเข้าใจในสถานภาพ บทบาทของตนเองและผู้อื่นทำให้มนุษย์สามารถแสดงพฤติกรรมได้ถูกต้อง เนื่องจากมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการติดต่อระหว่างกัน ช่วยเหลือพึ่งพากันเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต แบ่งงานกันทำตามความถนัด ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง วางระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม การศึกษารูปแบบของสังคมมนุษย์ทำให้ทราบถึงกลไกการทำงานของสังคม สถาบันทางสังคม ระบบความคิด ความเชื่อ และแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมได้กำหนดขึ้น

ดังนั้น เราจึงควรศึกษาระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ลักษณะโครงสร้างทางสังคม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนผ่านแนวคิด ความเชื่ออันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

1. เหตุใดจึงกล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม
2. บรรทัดฐานทางสังคมมีอะไรบ้าง จงอธิบาย
3. เพราะเหตุใดจึงต้องมีการจัดระเบียบสังคม
4. เหตุใดบทลงโทษที่บุคคลได้รับจากการไม่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีจึงมีความรุนแรง
5. นักเรียนเป็นสมาชิกของสถาบันทางสังคมใดบ้าง และปฏิบัติตามสถานภาพหรือบทบาทที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกในสังคมนั้นอย่างไร
6. ปัจจุบันหน้าที่ของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก นักเรียนคิดว่าเพราะเหตุใด
7. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับคำที่กล่าวว่า “สถาบันสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในทุก ๆ ภาคส่วนของสังคม”
8. นักเรียนคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จงอธิบาย
9. จากคำกล่าวที่ว่า “ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่อย่างไรกับคำกล่าวข้างต้น
10. นักเรียนคิดว่าแนวโน้มของสังคมไทยในอนาคตจะเป็นอย่างไร
11. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย จงอธิบาย
12. จงวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของสังคมเมืองและสังคมชนบทมาพอสังเขป
13. จากคำกล่าวที่ว่า “เอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม” ให้นักเรียนระบุเอกลักษณ์ของสังคมไทยมาให้เข้าใจ โดยสังเขป
14. นักเรียนคิดว่าสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมไทยมาจากสิ่งใด และสถาบันทางสังคมใดควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
15. นักเรียนคิดว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ควรเร่งปลูกฝังและปรับปรุงมีอะไรบ้าง จงอธิบาย